

بررسی جایگاه مناطق آزاد تجاری در توسعه پایدار و امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: منطقه آزاد انزلی)

سید خلیل سیدعلیپور

استادیار جغرافیا، پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی، تهران، ایران

حمیدرضا نظری خاکشور^۱

دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۶/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۰/۱۰

چکیده

در دهه‌های اخیر رویکرد توسعه پایدار به یکی از بحث‌های مورد توجه اندیشمندان حوزه شهری تبدیل شده است. مفهوم پایداری از سه بعد اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی تشکیل شده است و هر کدام به تنهایی نمی‌توانند اهداف توسعه پایدار را برآورده کنند. امنیت اجتماعی از جمله مفاهیمی است که در ذیل توسعه پایدار اجتماعی مورد بحث پژوهشگران حوزه امنیت شهری قرار دارد. مناطق آزاد تجاری به عنوان محرک توسعه اقتصادی در بسیاری از کشورها به اجرا درآمدند. اما در این بین باید به اثرات اجتماعی آن‌ها نیز بر مناطق تحت تأثیر اشاره کرد. منطقه آزاد انزلی محدود ه ای است که در جهت توسعه اقتصادی استان گیلان و در سال ۱۳۸۴ احداث شد. هدف از انجام این پژوهش بررسی امنیت اجتماعی منطقه انزلی پس از احداث منطقه آزاد و عوامل مؤثر بر آن است. روش پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی و پیمایشی بوده و با استفاده از اسناد کتابخانه‌ای و ابزار پرسشنامه مورد عمل قرار گرفته است. طبق آخرین سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۵)، جمعیت مورد مطالعه ۱۱۸۵۶۴ بوده است که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۳ پرسشنامه و با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی بین شهروندان شهر انزلی توزیع شده است. سپس توسط نرم افزار SPSS و با استفاده از آزمون‌های ویلکاکسون تک نمونه‌ای، آزمون مقایسه میانگین و آزمون فرید من اطلاعات پرسشنامه‌ها تحلیل و بررسی شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که به ترتیب عوامل اعتیاد، قاچاق و فقر بر امنیت اجتماعی منطقه اثرگذار هستند.

واژگان کلیدی: توسعه پایدار، امنیت، امنیت اجتماعی، منطقه آزاد

مقدمه

رشد شهری گسترده در دو سده اخیر که تحت تأثیر انقلاب صنعتی بوده است باعث رشد کالبدی و افزایش انفجاری جمعیت شهرها شده است؛ بطوری که در سال ۲۰۰۸ میلادی بیش از نیمی از جمعیت جهان در شهرها ساکن بودند و این عدد با سرعت بیشتری در کشورهای در حال توسعه در حال وقوع است. این انفجار جمعیت در شهرها پیامدهای محیط زیستی، اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، بهداشتی و... را در پی داشته است که همه این عوامل باعث شد که در دهه هفتاد میلادی و برای اولین بار دانشمندان نسبت به چالش‌های شهری واکنش نشان دهند و در نتیجه رهیافت توسعه پایدار مطرح شد. این رهیافت که به عنوان راه حلی برای رفع چالش‌ها به جامعه جهانی معرفی شد، دارای سه بعد محیطی زیستی، اجتماعی و اقتصادی است. از ویژگی‌های رهیافت توسعه پایدار به این موضوع باید اشاره کرد که این رهیافت خطی نیست بلکه چرخه‌ای عمل می‌کند؛ به این صورت که هر سه بعد آن در رابطه با یکدیگر و اثر گذار بر یکدیگر در نظر گرفته می‌شوند که در واقعیت نیز چنین است و نمی‌توان بعد اقتصادی را از بعد اجتماعی جدا دانست. یکی از مفاهیم قابل توجهی که در ذیل توسعه پایدار اجتماعی مورد توجه قرار می‌گیرد، توجه به مفهوم امنیت اجتماعی پایدار است که جوامع شهری امروز و علی‌الخصوص سکونت گاه‌های شهری در کشورهای در حال توسعه بسیار به کار بست آن نیاز دارند. نیاز به امنیت اجتماعی و مهم‌تر حس امنیت اجتماعی عامل موثری در شکوفایی فردی و اجتماعی گروه‌های مختلف افراد به حساب می‌آید.

پیشینه پژوهش

بهرامی و خوش منش (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان سنجش رابطه بین توسعه اشتغال و ارتقای امنیت در مناطق آزاد تجاری-صنعتی (مورد مطالعه: منطقه آزاد تجاری - صنعتی بندر انزلی)، به بررسی رابطه بین ایجاد فرصت‌های شغلی و بهره‌گیری از مزیت‌های اقتصادی منطقه آزاد انزلی در جهت ارتقای امنیت این منطقه پرداخته‌اند. در این پژوهش آن‌ها با استفاده از نوع همبستگی و روش پیمایشی (پرسشنامه) که توسط نرم افزار spss مورد تحلیل قرار گرفته است به این نتیجه رسیده‌اند که منطقه آزاد انزلی به دلیل فراهم بودن بسترهای لازم، توانسته است در زمینه ارتقای امنیت و کاهش قاچاق در سطح منطقه‌ای و ملی و حتی بین المللی نقشی اساسی ایفا کند.

حیدری و آقایی (۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «امنیت اجتماعی در شهر (متغیرها و عوامل مؤثر بر آن)». این محققان به مقوله امنیت اجتماعی در فضاهای شهری می‌پردازند و معتقدند که عوامل مختلفی بر احساس امنیت شهروندان تأثیر گذار هستند. از جمله عوامل فردی، سن و جنسیت را می‌توان نام برد. از میان عوامل کالبدی می‌توان به فضاهای بدون دفاع، مقیاس فضا و نفوذپذیری فضا اشاره کرد که هر کدام از این مؤلفه‌ها بر امنیت اجتماعی تأثیرگذارند. باید به این نکته توجه کرد که وجود امنیت اجتماعی از ضروریات جامعه مدنی است و می‌بایست با استفاده از توانمندی دستگاه‌های دولتی، نیمه دولتی، خصوصی و از جمله مشارکت مردم و نهادهای اجتماع محور به آن دست یافت.

صادقی و همکاران (۹۴) در پژوهش خود به موضوع سنجش و تحلیل احساس امنیت اجتماعی در بافت قدیم جزیره کیش پرداخته‌اند. آنان بیان می‌کنند که احساس امنیت اجتماعی یکی از شاخص‌های مهم کیفیت

زندگی به شمار می‌رود که سنجش و آگاهی از میزان این شاخص برای برنامه ریزان و مدیران شهری و امنیتی بسیار اهمیت دارد. تحقیق با هدف سنجش میزان احساس امنیت اجتماعی ساکنان محله سفین قدیم کیش و تحلیل ارتباط آن با عوامل مختلف صورت گرفته است. نوع تحقیق بکار رفته در پژوهش مورد نظر کاربردی و توسعه‌ای و روش انجام آن توصیفی و تحلیلی است. روش جمع‌آوری اطلاعات به دو صورت اسنادی و میدانی که در روش میدانی با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه اطلاعات جمع - آوری شده است. نتایج پرسشنامه در محیط نرم افزاری SPSS و با مدل‌های آماری تحلیل شدند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که ساکنان محله سفین قدیم از احساس امنیت اجتماعی خوبی به میزان ۸۰ درصد برخوردارند. احساس امنیت در این محله با میزان تعلق خاطر به محله، میزان روابط همسایگی، میزان اعتماد به پلیس، ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی مردم و کیفیت کالبدی و بهسازی و نوسازی محله ارتباط معناداری داشت و این شاخص‌ها در میزان احساس امنیت اجتماعی تأثیرگذار هستند.

مبانی نظری

بنا به تعاریف بین‌المللی، منطقه آزاد، محدوده حراست شده بندری و غیر بندری است که از شمول برخی از مقررات جاری کشور متبوع خارج بوده و با بهره‌گیری از مزایایی نظیر معافیت‌های مالیاتی، بخشودگی سود و عوارض گمرکی، عدم وجود تشریفات زاید ارزی، اداری و مقررات دست و پاگیر و همچنین، سهولت و تسریع در فرآیندهای صادرات و واردات با جذب سرمایه‌گذاری خارجی و انتقال فناوری به توسعه سرزمین اصلی کمک می‌نماید (شاکری و سلیمی، ۱۳۸۵: ۹۷). در ماده یک قانون چگونگی ایجاد مناطق آزاد تجاری - صنعتی کشور، اهداف موردنظر از تشکیل این مناطق به این شرح بیان شده است: "تسریع در انجام امور زیربنایی، عمران و آبادانی و رشد و توسعه اقتصادی، انجام سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی، افزایش درآمدهای عمومی، ایجاد اشتغال سالم و مولد، تنظیم بازار کار و نیروی انسانی، حضور فعال در بازارهای جهانی و منطقه‌ای، تولید و صادرات کالا" (تقی زاده، ۱۳۸۹).

توسعه پایدار

توسعه پایدار به دلیل جامع بودن، دارای تعاریف و تفاسیر مختلفی است که از جنبه‌های مختلف زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی مورد تعریف و تشریح قرار گرفتند.

کمیسیون جهانی توسعه محیط زیست توسعه‌ای را پایدار می‌داند که: «نیازهای نسل حاضر را برآورده سازد بدون کاستن از توانایی نسل‌های آینده در برآوردن نیازهایشان» (کمیسیون جهانی محیط زیست، ۱۹۸۷). توسعه پایدار شهری به عنوان جزئی از توسعه پایدار ملی بر پایه استفاده معقول از منابع طبیعی (آب، زمین، هوا و...) امکان پذیر است و توسعه شهری به عنوان جزئی از سیاست‌های توسعه ملی می‌تواند و باید در خدمت رشد اقتصادی و تأمین عدالت اجتماعی قرار بگیرد (هوشیار، ۱۳۸۱: ۱۹). تعریفی از توسعه پایدار که به نحوی مورد توافق اکثریت باشد، سه حوزه اصلی اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی را در بر می‌گیرد و در هر یک از این بخش‌ها، جامعه مشخصاتی دارد. برای مثال از نظر اقتصادی: یک نظام اقتصادی پایدار قادر است کالا و خدماتی تولید کند که بدهی خارجی

دولت را کاهش داده؛ از ایجاد وضعیتی نامتعادل بین بخش‌های مختلف اقتصادی، جلوگیری کند تا به تولیدات کشاورزی و صنعتی آسیب وارد نشود. از نظر محیط زیست: یک نظام با محیط زیست پایدار، باید بتواند از منابع حیاتی و استراتژیک حمایت و از بهره برداری بی رویه منابع تجدیدناپذیر جلوگیری نماید و در نهایت، از کارکردهایی که به تخریب محیط زیست منجر می‌شود، جلوگیری کند. از نظر اجتماعی: یک نظام اجتماعی پایدار باید بتواند به توزیع برابر منابع و تساوی تسهیلات و خدمات اجتماعی، از قبیل: بهداشت، آموزش، برابری جنسی، پاسخگویی سیاسی و مشارکت دست یابد (مرصوصی، ۱۳۸۳: ۲۰).

تعریف پایداری به منظور لحاظ کردن دیدگاه‌های بخش دولتی و خصوصی مورد بازنگری قرار گرفته است. در دیدگاه دولتی، رضایت مندی در حال و آینده از تأمین نیازهای اساسی اقتصادی، اجتماعی و امنیتی بدون تخریب منابع طبیعی و کیفیت محیط زیست که زندگی بدان وابسته است، به عنوان پایداری تعریف می‌شود. در دیدگاه خصوصی (تجاری)، افزایش سهام بلند مدت و ارزش اجتماعی، کاهش استفاده صنعت از مواد و کاهش اثرات منفی بر روی محیط زیست هدف پایداری است. بطور معمول، هم سیاست دولتی و هم دیدگاه خصوصی حمایت از یک اقتصاد روبه رشد به همراه کاهش هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی مرتبط با رشد اقتصادی را لازم و ضروری می‌دانند. تعاریف مختلف و در عین حال متنوعی از پایداری وجود دارد (Daneshpour, 2010).

توسعه پایدار به زبان فنی می‌تواند به عنوان مسیر توسعه‌ای که در آن بهینه‌سازی رفاه برای نسل امروزی که منجر به کاهش رفاه آینده نمی‌شود، تعریف شود. قرار گرفتن در این مسیر مستلزم از بین بردن زیاده روی‌هایی است که به تهی شدن منابع طبیعی و تخریب محیط زیست منجر می‌شود (کیرپاتریک). بعلاوه مفهوم برابری به عنوان یکی از بنیادهای توسعه پایدار که عدالت بین نسلی را با عدالت درون نسلی تلفیق می‌کند، مستلزم آن است که ساختار الگوهای درآمدی و توزیعی تغییر پیدا کند. بنابراین از نظر بعضی از صاحب نظران می‌توان آن را به عنوان پیش شرطی برای اتخاذ هرگونه استراتژی در ارتباط با توسعه پایدار دانست (kirpatrick, 2001: 2).

هدف اصلی توسعه پایدار، تأمین نیازهای اساسی، بهبود استانداردهای زندگی برای همه، حفاظت و مدیریت بهتر اکوسیستم‌ها است. اهداف توسعه پایدار مورد نظر پژوهش حاضر که توسعه پایدار زیست محیطی است پایدار محیط زیستی، در سه بخش اهداف اقتصادی، اهداف اکولوژیکی و اهداف اجتماعی قابل تقسیم بندی است که هر یک دارای زیرشاخه‌های مهمی هستند (Drakakis 2000, :56).

شهرها از دیدگاه توسعه پایدار اهمیت دارند، جنبه منفی این اهمیت به این دلیل است که اثرات زیست محیطی انسان‌ها بیشتر در شهرها پدید می‌آیند، یعنی شهرها اغلب در تضاد با معیارهای زیست محیطی حرکت نموده و در ایجاد و گسترش اجتماعات حاشیه نشین، بی ثباتی اجتماعی، تولید انواع آلودگی‌ها و به دنبال آن مشکلات بهداشتی نقش اساسی دارند. جنبه مثبت این اهمیت در این است که در بیشتر نقاط جهان، انگیزه‌های به وجود آمده در مباحث زیست محیطی بیشتر از مقیاس دولت‌های محلی در شهرها شروع شده و فرصت‌های کاهش اثرات منفی زیست محیطی عمدتاً در شهرها متمرکز است (آژانس حفاظت از محیط زیست). تعریف واحد و جهانی در مورد اجتماعات پایدار وجود ندارد و هر اجتماعی از چشم انداز محلی خود می‌تواند به دنبال تعریف پایداری و اجتماع

پایدار باشد ولی به ملور کلی اجتماع پایدار به دنبال حداقل کردن استفاده از منابع طبیعی ارتقا سرمایه‌های کالبدی است (Roseland, 2000:26).

اما یک از ابعاد مورد توجه پایداری، جنبه اجتماعی است که به اختصار به بیان دیدگاه‌های متفاوت آن می‌پردازیم. نکته کلیدی در تعریف پایداری اجتماعی مربوط به ارزش‌های اجتماعی، یا چنانکه اکثر دانشمندان علوم اجتماعی معتقدند، به سرمایه اجتماعی مربوط است. سؤال اینجاست که چه چیزی باید برای نسل‌های آینده حفظ شود و چگونه؟ بر اساس تعریف عمومی از سرمایه اجتماعی، این مفهوم مشتمل است بر آگاهی مشترک و شبکه‌های سازمانی مرتبط که ظرفیت کنش فردی و جمعی مؤثر را در سیستم‌های اجتماعی انسان ارتقاء می‌بخشد (کلمن، ۱۹۹۰:۲۶) ارزش‌های اجتماعی مانند شفافیت، انصاف، تعادل، برابری، رفاه، سلامتی و امنیت در چنین زمینه‌ای مطرح شدند؛ بنابراین پایداری اجتماعی میت واند به عنوان راهی برای نیل به حفاظت، گسترش و صیانت از این ارزش‌ها برای نسل‌های آینده تعریف شود که شامل حقوق انسانی، حفظ تنوع، حفاظت و گسترش سالمی و امنیت، برابری درون نسلی و بین نسلی و بسیاری دیگر از موضوعات است (ویداک، ۲۰۰۹:۴۳).

بنا به نظر مکنزی توسعه پایدار اجتماعی، توسعه‌ای است که: نیازهای اساسی به غذا، سرپناه، آموزش، شغل، درآمد، شرایط زندگی و فعالیت را تأمین می‌کند. عدالت خواه باشد و این اطمینان را بدهد، که منابع توسعه کاملاً در سراسر جهان به تساوی و منصفانه توزیع می‌شود. رفاه فیزیکی، ذهنی، اجتماعی جمعیت را ارتقاء داده و یا حداقل از بین ببرد. آموزش، خلاقیت و توسعه توان انسانی را برای کل جامعه ترویج نماید. میراث فرهنگی و زیستی را حفظ کرده و احساس ارتباط با تاریخ و محیط زیست را تقویت کند. مردم سالارانه باشد و مشارکت و دخالت شهروندان را ترویج کند. شرایط زندگی را بهتر کرده و بین طراحی شکل محل‌های عمومی شهر با رفاه اجتماعی کالبدی و شور و هیجان ساکنان شهر ارتباط برقرار نماید (Mackenzi, 2004:1).

امنیت

امنیت به دفاع یا حفاظت از خود، خانواده، دوستان و اموال گفته می‌شود. معنای لغوی امنیت را می‌توان رهایی از خطر یا مخاطرات و یا لطمات، ایمنی روانی، رهایی از هراس یا تردید، مشوش نبودن، نبودن احتمال ناکامی و چیزی که اطمینان و ایمنی می‌دهد و احساس امنیت را می‌توان در امان بودن یا در امان حس کردن خود از تهدید تعریف نمود. در مقابل، احساس ناامنی و ترس بر وضعیتی دلالت دارد که در آن افراد با محیطی تهدید کننده مواجه هستند (طاهری، ۱۳۸۸). امنیت برگرفته از واژه امن است امن ضد ترس و به گفته برخی نقیض آن است، امنیت در لغت حالت فراغت از خطر هر گونه تهدید یا حمله و یا آمادگی برای رویارویی با هر تهدید و حمله است (دهقان، ۱۳۸۳ ص ۱۱) ریشه این واژه از ثلاثی مجرد امن بود و با واژگانی مانند "استیمان، ایمان و ایمنی" مترادف است که به مفهوم اطمینان و آرامش در برابر خوف، تفسیر، تعریف و ترجمه می‌شود و دو بعد ایجابی و سلبی را در بر می‌گیرد: از یک سو، اطمینان و آرامش فکری و روحی و از سوی دیگر، فقدان خوف و نگرانی که موجب سلب آرامش و اطمینان می‌گردد (اخوان کاظمی ۱۳۸۵، ص ۱۶۴؛ به نقل از گورانی و دیگران، ۱۳۹۱). امنیت یکی از نیازهای فطری انسان بوده و با ذات او آمیخته شده است. امنیت پیش زمینه یک اجتماع سالم و احساس

امنیت بستر ساز توسعه جوامع انسانی است و سعادت یک اجتماع در گرو حفظ و بقای امنیت و احساس ناشی از آن است (ضرابی و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۶).

در تعاریف ارائه شده برای واژه امنیت از سوی صاحب نظران اتفاق نظر وجود ندارد ولی به نظر می‌رسد که در واقع ماهیت امنیت با پذیرش یک تعریف جامع و مانع در تعارض است. امنیت را می‌توان هم به عنوان هدف و هم به عنوان نتیجه تعریف کرد. اگر آن را در یک هدف تعریف کنیم، در حقیقت اشاره به حفظ ارزش‌های اصلی کرده‌ایم و اگر امنیت را به عنوان یک نتیجه، تعریف کنیم نمی‌توانیم ماهیتان را بشناسیم و یا اهمیتان را بدانیم، مگر اینکه با خطر از دست دادن آن روبرو شویم. بنابراین، از بعضی لحاظ، امنیت بر مبنای خطراتی تعریف می‌شود که آن را تهدید می‌کند (کریمایی، ۱۳۸۴).

آرلوند و لفرز معتقد است که امنیت در یک مفهوم عینی، به فقدان تهدیدها نسبت به ارزش‌های اکتسابی، تلقی می‌شود و در یک مفهوم ذهنی بر اساس فقدان دلهره و نگرانی از به مخاطره افتادن ارزش‌ها و توانمندی لازم در کسب نتایج منصفانه ارزیابی می‌شود (چگینی زاده، ۱۳۷۹: ۶۷).

در ارتباط با گفتمان‌های موجود پیرامون امنیت می‌توان به دو مورد سلبی و ایجابی اشاره کرد. در گفتمان کلاسیک امنیت بر اساس نوعی رویکرد سلبی مبنی بر فقدان تهدید دلالت داشت و تعریف امنیت ابتدا در وجه سلبی مورد توجه بود؛ یعنی در مفهوم نبودن خطر، تهدید و برخورداری نسبی از آرامش و اطمینان خاطر (افتخاری، ۱۳۸۲: ۸۵). در این گفتمان امنیت عبارت است از: «ظرفیتی که تهدید از طرف یک بازیگر بیرونی، نسبت به منافع حیاتی و مهم بازیگر اصلی وجود نداشته باشد؛ بنابراین، تهدیدات در گفتمان سلبی دارای ویژگی‌هایی هستند. مقولاتی هستند که از ناحیه فضاییرون متولد می‌شوند، دارای ماهیت سخت افزاری هستند، از نظر چهره و گونه قابل تهدید نیستند و متناسب با شرایط و امکانات تحول می‌یابند و در وضعیت تراکمی قرار دارند؛ یعنی چهره‌های جدید چهره‌های قدیم را از بین نمی‌برد (افتخاری، ۱۳۸۴).

در گفتمان مدرن، فقدان تهدید زمانی معنادار است که یک کشور از توانایی و قدرت مقاومت و پیروزی در جنگ و فراتر از این از قدرت بازدارندگی یا مقابله به مثل برخوردار باشد؛ به عبارت دیگر، گفتمان مدرن، بر اساس نگرشی ایجابی، بر کسب قدرت و توانایی ملی تاکید دارد و چنین نگرشی نتیجه منطقی تشکیل دولت‌های مدرن بر اساس مفهوم حاکمیت است که اقتدار در چارچوب مرزهای ملی و استقلال در روابط خارجی را معنادار ساخته‌اند (خلیلی، ۱۳۸۳: ۱۹).

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی و میدانی-پیمایشی خواهد بود. بنا به ماهیت این دو روش در پژوهش حاضر، تکنیک‌های مورد استفاده و ابزار بکار رفته متفاوت است. روش توصیفی-تحلیلی شامل فیش برداری، سوابق و دیدگاه‌ها و نظریات مختلف مربوط به موضوع پژوهش بوده که با مراجعه به کتابخانه‌ها، نمایه‌ها و آرشیو سازمان‌های مختلف به دست خواهد آمد. ابزار گردآوری داده‌ها در مرحله گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای استفاده از کتب، نشریات علمی و مقالات چاپ شده در زمینه این پژوهش، پایان نامه‌های قبلی کار شده در این زمینه در دانشگاهها و مراکز علمی معتبر بوده است.

متغیرهای مستقل پژوهش عبارتند از قاچاق، فقر و اعتیاد است. در این پژوهش از ابزار پرسشنامه برای بررسی عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی منطقه آزاد انزلی استفاده شد که با توجه به آخرین سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۵) و با استفاده از روش کوکران، تعداد ۳۸۳ پرسشنامه بین شهروندان توزیع شد که با وارد کردن اطلاعات در نرم افزار spss و استفاده از آزمون ویلکاکسون، آزمون مقایسه میانگین و همچنین آزمون رتبه بندی فرید من به تحلیل سؤالات و عوامل تأثیر گذار پرداخته شده است.

معرفی محدوده

بندر انزلی در طول جغرافیایی ۴۹ درجه و ۲۸ دقیقه و عرض جغرافیایی ۳۷ درجه و ۲۸ دقیقه واقع شده است و ارتفاع آن از سطح دریا منهای ۲۶ متر می باشد. بندرانزلی از شمال به دریای خزر از جنوب به شهرستان صومعه سرا از شرق به شهرستان رشت و از غرب به شهرستان رضوانشهر متصل می باشد. شهرستان بندرانزلی در ناحیه ای کاملاً جلگه ای به صورت طولی و در ساحل دریای خزر واقع شده و دارای آب و هوای مرطوب می باشد. بخشی از محیط زیست طبیعی این شهرستان را دریا (۴۰ کیلومتر نوار ساحلی) و بخش مهم دیگر را اکوسیستم ارزشمند تالاب انزلی تشکیل می دهد. نام انزلی به پیشینه تاریخی اش در بیشتر شهرهای اروپایی شناخته شده است. فاصله بندر انزلی تا تهران ۳۸۰ کیلومتر، تا مرکز استان ۴۰ کیلومتر و تا اولین فرودگاه ۳۵ کیلومتر می باشد. این شهرستان دارای آب و هوای مرطوب ساحلی می باشد. میزان بارندگی شهرستان بسیار بالا بوده به طوری که سالیانه متوسط ۱۸۹۲ میلی متر بارندگی دارد. بندر انزلی قطب اقتصادی و صنعت گردشگری استان گیلان و شمال کشور، بزرگ ترین بندر حاشیه دریای خزر، مجهز به امکانات مدرن تخلیه و بارگیری و دارای رتبه سوم بین بنادر کشور بعد از بندر امام خمینی و بندر شهید رجایی است.

تصویر شماره ۱: موقعیت بندر انزلی در استان گیلان منبع: استانداری گیلان

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی تحقیق

بر مبنای مطالعات نظری و دسترسی و امکان بررسی داده‌ها و اطلاعات، سنجش مفهوم امنیت اجتماعی را بر مبنای عوامل فقر، اعتیاد و قاچاق انجام می‌دهیم. در گام بعدی برای بررسی میزان تأثیر هر عامل بر امنیت اجتماعی، پرسشنامه‌ای تهیه شد که شامل گویه‌هایی است که بتواند هر یک از این شاخص‌ها را برای ما اندازه‌گیری کند. این گویه‌ها همان سؤالات پرسشنامه است. روش تحقیق، از طریق تحقیق پرسشنامه‌ای با طیف لیکرت (متغیر کیفی اسمی) است.

پایایی پرسشنامه

پایایی به معنی یکدستی در اندازه‌گیری است. قابلیت اعتماد یکی از ویژگی‌های فنی ابزار اندازه‌گیری به شمار می‌رود. پایایی یک اندازه یا یافته عبارت است از میزان پاسخهای مشابهی که اندازه‌م‌زبور در آزمون‌ها و تحقیقات متعدد و مکرر به دست می‌آورد. ضریب آلفای کرونباخ، برای سنجش میزان تک بعدی بودن نگرشها، عقاید و ... بکار می‌رود. اساس این ضریب بر پایه مقیاس‌ها است. رایج‌ترین مقیاس که در تحقیقات اجتماعی بکار می‌رود مقیاس لیکرت است و در نتیجه نشان دهنده‌ی میزان پایایی بالاتر است کرونباخ ضریب پایایی ۰/۴۵ را کم، ۰/۷۵ را متوسط و قابل قبول، و ضریب ۰/۹۵ را زیاد پیشنهاد کرده است (مؤمنی و فعال قیومی، ۱۳۸۷).

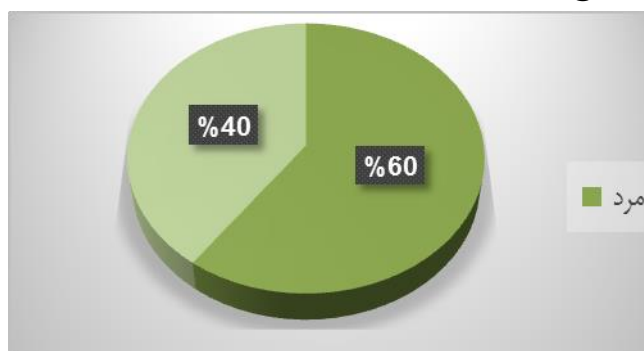
جدول شماره ۱: پایایی آزمون

مقدار آلفای کرونباخ	تعداد سؤالات
۰/۹۳۴	۲۰

منبع: (یافته‌های پژوهش)

ضریب آلفای محاسبه شده برای کل سؤالات اصلی (۲۰ سؤال) پرسشنامه، تقریباً ۹۴ درصد است و با توجه به این که این مقدار بیشتر از ۷۰ درصد است پرسشنامه از پایایی بسیار خوبی برخوردار است. این بدین معنی است که برداشت پاسخ دهندگان از سؤالات بسیار به هم نزدیک است.

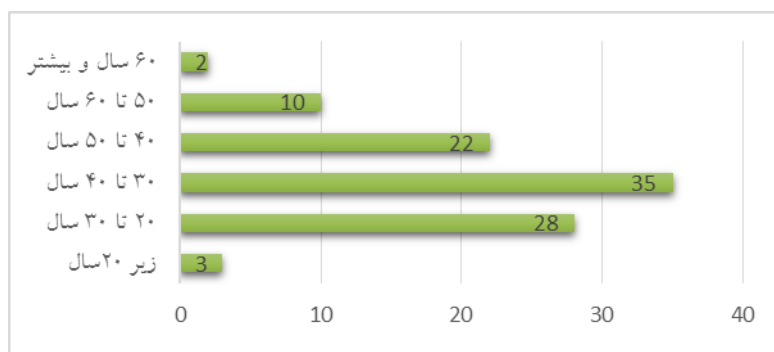
توصیف ویژگی‌های عمومی پاسخ دهندگان

نمودار شماره ۱: درصد پاسخ دهندگان بر اساس جنسیت

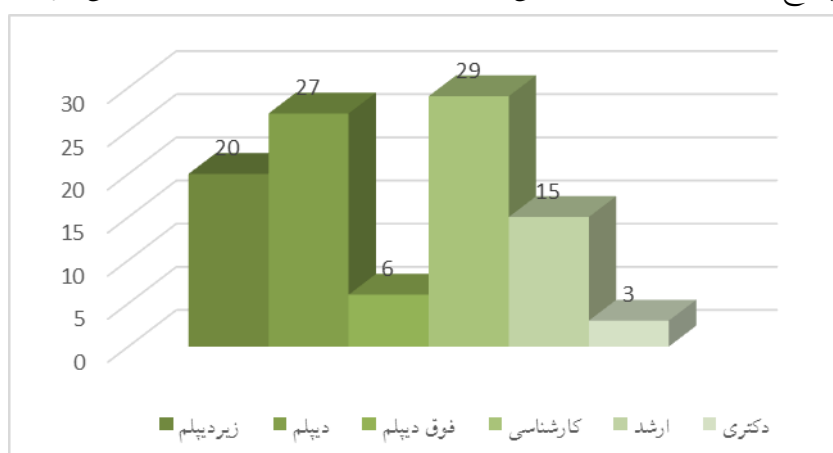
منبع: (یافته‌های پژوهش)

نمودار شماره ۲: درصد پاسخ دهندگان بر اساس سن منبع: (یافته‌های پژوهش)

همان طور که در نمودارهای ۱ و ۲ مشاهده می‌شود، ۶۰ درصد از پاسخ دهندگان مرد و ۴۰ درصد نیز زن هستند. بیشترین درصد از پاسخ دهندگان به بازه‌های سنی ۳۰ تا ۴۰ سال و ۲۰ تا ۳۰ سال تعلق می‌گیرد.

نمودار شماره ۳: درصد پاسخ دهندگان بر اساس سطح تحصیلات افراد

منبع: (یافته‌های پژوهش)

نمودار شماره ۴: درصد پاسخ دهندگان به تفکیک وضعیت شغلی منبع: (یافته‌های پژوهش)

با توجه به نمودار شماره ۳، تحصیلات پاسخ دهندگان، بیشترین درصد را افراد دارای مدرک دیپلم و کارشناسی تشکیل می‌دهند. در نمودار شماره ۴ نیز به ترتیب کارمندان و خانه داران بیشترین افراد را تشکیل می‌دهند.

یافته‌های استنباطی تحقیق

نتایج آزمون ویلکاکسون تک نمونه‌ای

در قسمت اول تحلیل آماری پرسشنامه‌ها، برای بررسی معناداری سنجه‌های پرسشنامه و با توجه به ترتیبی بودن مقیاس داده‌ها برای هر سؤال از آزمون ویلکاکسون تک نمونه‌ای با میانگین ۳ استفاده می‌کنیم. که در آزمون ویلکاکسون

فرضیه صفر بیانگر این موضوع است که میانه داده‌ها برابر با مقدار ۳ است. حال اگر سطح معناداری آزمون مورد نظر کمتر از ۰,۰۵ باشد، فرضیه صفر این آزمون در سطح معناداری ۵ درصد رد خواهد شد.

جدول شماره ۲: نتایج آزمون ویلکسون تک نمونه‌ای

ردیف	سؤال	سطح معناداری	نتیجه
۱	تا چه اندازه توانایی در تأمین نیازهای زندگی موجب کاهش امنیت اجتماعی می‌شود؟	۰,۰۰۲	فرضیه صفر رد می‌شود
۲	تا چه اندازه احساس فقر موجب کاهش امنیت اجتماعی می‌شود؟	۰,۰۸۴	فرضیه صفر تأیید می‌شود
۳	تا چه اندازه کافی نبودن میزان درآمد خود را در کاهش امنیت خود و جامعه اتان مؤثر می‌دانید؟	۰,۰۰۸	فرضیه صفر رد می‌شود
۴	تا چه اندازه افزایش دهک‌های پایین جامعه موجب کاهش امنیت اجتماعی می‌شود؟	۰,۰۶۱۹	فرضیه صفر تأیید می‌شود
۵	تا چه اندازه کم برخوردای فرهنگی-اجتماعی را موجب کاهش امنیت اجتماعی می‌دانید؟	۰,۰۰۰	فرضیه صفر رد می‌شود
۶	به چه میزان احداث منطقه آزاد انزلی را در رونق اقتصادی و کاهش فقر مؤثر می‌دانید؟	۰,۰۰۱	فرضیه صفر رد می‌شود
۷	تا چه اندازه دسترسی بیشتر به خدمات علمی-آموزشی منجر به افزایش امنیت اجتماعی می‌شود؟	۰,۰۲۰	فرضیه صفر رد می‌شود
۸	تا چه میزان دسترسی ناکافی به خدمات بهداشتی-درمانی را در کاهش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟	۰,۰۰۰	فرضیه صفر رد می‌شود
۹	به چه میزان دسترسی افراد به خدمات تفریحی-سرگرمی را در افزایش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟	۰,۰۱۷	فرضیه صفر رد می‌شود
۱۰	تا چه میزان حضور معاندان در سطح شهر موجب کاهش امنیت اجتماعی می‌شود؟	۰,۰۰۴	فرضیه صفر رد می‌شود
۱۱	تا چه اندازه خرید و فروش مواد مخدر را مشاهده می‌کنید؟	۰,۰۰۰	فرضیه صفر رد می‌شود
۱۲	به چه میزان جمع آوری معاندان در سطح شهر را در افزایش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟	۰,۰۰۱	فرضیه صفر رد می‌شود
۱۳	تا چه اندازه برخورد با عوامل خرید و فروش مواد مخدر از سوی نیروی انتظامی را در افزایش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟	۰,۰۱۰	فرضیه صفر رد می‌شود
۱۴	تا چه اندازه آگاه سازی مردم درباره اعتیاد و عواقب آن توسط نیروی انتظامی را در افزایش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟	۰,۰۰۰	فرضیه صفر رد می‌شود
۱۵	به چه میزان قاچاق مواد مخدرناشی از احداث منطقه آزاد انزلی را در کاهش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟	۰,۰۰۰	فرضیه صفر رد می‌شود
۱۶	تا چه اندازه افزایش میزان کالای قاچاق در را در کاهش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟	۰,۰۰۲	فرضیه صفر رد می‌شود
۱۷	به چه میزان از زمان احداث منطقه آزاد انزلی کالای قاچاق افزایش پیدا کرده است؟	۰,۰۰۱	فرضیه صفر رد می‌شود
۱۸	به چه میزان نظارت جدی و دقیق نیروهای انتظامی در بحث قاچاق کالا موجب افزایش امنیت می‌شود؟	۰,۰۰۲	فرضیه صفر رد می‌شود
۱۹	تا چه میزان همکاری مردم با نیروی انتظامی در بحث قاچاق می‌تواند موجب افزایش امنیت اجتماعی شود؟	۰,۰۰۰	فرضیه صفر رد می‌شود
۲۰	تا چه اندازه از عملکرد نیروی انتظامی در برخورد با مقوله قاچاق رضایت دارید؟	۰,۰۰۰	فرضیه صفر رد می‌شود

منبع: (یافته‌های پژوهش)

نتایج آزمون میانگین

برای بررسی پرسش‌های تحقیق از آزمون پارامتری میانگین یک جامعه استفاده شده است و نتایج آن در جدول ارائه گردیده است، از آنجا که طیف مورد سنجش ۵ گزینه‌ای بوده است، میانگین نظری با سطح خطای ۵ درصد در نظر گرفته شده است.

همانطور که یافته‌های جدول نشان می‌دهد در کلیه شاخص‌ها میانگی به دست آمده بیش از میانگین نظری ۳ بوده است این بدین معنی است که نسبت پاسخ‌دهندگان که گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند. همچنین در بین گویه‌های مربوط به عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی منطقه آزد از دیدگاه مردم، تمامی عوامل به عنوان عوامل تاثیرگذار هستند.

جدول شماره ۳: نتایج آزمون میانگین

متغیر مستقل	تعداد سؤالات	تفاوت میانگین	مقدار آماره t	سطح معنی داری	فاصله اطمینان ۹۵ درصد		نتیجه
					حد بالا	حد پایین	
فقر	۹	۳,۱۴۹	۱۳۵,۲۸۴	.۰۰۰	۳,۱۰	۳,۱۹	مؤثر است
اعتیاد	۶	۳,۲۸۸	۱۰۳,۶۱۸	.۰۰۰	۳,۲۳	۳,۳۵	مؤثر است
قاچاق	۵	۳,۲۶۹	۹۳,۹۲۷	.۰۰۰	۳,۲۰	۳,۳۴	مؤثر است

منبع: (یافته‌های پژوهش)

نتایجی که در جدول بالا ارائه شده است نشان می‌دهد میانگین تمام عوامل بیشتر از میانگین نظری (۳) بوده است همچنین حد بالا و حد پایین هر دو مثبت هستند و هر گاه حد بالا و حد پایین مثبت باشند میانگین از مقدار مورد آزمون (۳) بزرگ‌تر است (مؤمنی و فعال قیومی، ۱۳۸۷).

نتایج آزمون فریدمن

در این قسمت رتبه بندی عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی منطقه آزاد انزلی از دیدگاه شهروندان و با استفاده از آزمون فریدمن صورت گرفته است. در آزمون فریدمن، میانگین رتبه بالاتر نشان دهنده اهمیت بیشتر آن عامل است. در این قسمت نخست به بکارگیری آزمون فریدمن برای سؤالات و یا به عبارتی سنجش‌های پرسشنامه می‌پردازیم و سپس به رتبه بندی متغیرهای مستقل پرداخته می‌شود.

جدول شماره ۴: نتایج آزمون فریدمن به تفکیک سؤالات

رتبه	میانگین رتبه	میانگین رتبه
۱	۱۱,۲۹	به چه میزان نظارت جدی و دقیق نیروهای انتظامی در بحث قاچاق کالا موجب افزایش امنیت می‌شود؟
۲	۱۱,۱۹	تا چه اندازه برخورد با عوامل خرید و فروش مواد مخدر از سوی نیروی انتظامی را در افزایش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟
۳	۱۱,۰۶	تا چه اندازه کم برخوردای فرهنگی-اجتماعی را موجب کاهش امنیت اجتماعی می‌دانید؟
۴	۱۱,۰۵	تا چه اندازه آگاه سازی مردم درباره اعتیاد و عواقب آن توسط نیروی انتظامی را در افزایش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟
۵	۱۱,۰۱	تا چه اندازه توانایی در تأمین نیازهای زندگی موجب کاهش امنیت اجتماعی می‌شود؟
۶	۱۰,۹۰	تا چه میزان همکاری مردم با نیروی انتظامی در بحث قاچاق می‌تواند موجب افزایش امنیت اجتماعی شود؟
۷	۱۰,۸۷	تا چه اندازه از عملکرد نیروی انتظامی در برخورد با مقوله قاچاق رضایت دارید؟
۸	۱۰,۸۱	به چه میزان از زمان احداث منطقه آزاد انزلی کالای قاچاق افزایش پیدا کرده است؟
۹	۱۰,۸۰	تا چه اندازه خرید و فروش مواد مخدر را مشاهده می‌کنید؟
۱۰	۱۰,۷۴	به چه میزان احداث منطقه آزاد انزلی را در رونق اقتصادی و کاهش فقر مؤثر می‌دانید؟
۱۱	۱۰,۷۱	تا چه اندازه افزایش دهک‌های پایین جامعه موجب کاهش امنیت اجتماعی می‌شود؟
۱۲	۱۰,۷۰	تا چه اندازه افزایش میزان کالای قاچاق در در کاهش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟
۱۳	۱۰,۶۵	به چه میزان قاچاق مواد مخدرناشی از احداث منطقه آزاد انزلی را در کاهش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟
۱۴	۱۰,۶۵	تا چه میزان حضور معنادار در سطح شهر موجب کاهش امنیت اجتماعی می‌شود؟
۱۵	۱۰,۴۲	تا چه اندازه احساس فقر موجب کاهش امنیت اجتماعی می‌شود؟
۱۶	۱۰,۳۶	به چه میزان دسترسی افراد به خدمات تفریحی-سرگرمی را در افزایش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟
۱۷	۱۰,۲۹	تا چه اندازه دسترسی بیشتر به خدمات علمی-آموزشی منجر به افزایش امنیت اجتماعی می‌شود؟
۱۸	۹,۰۸	به چه میزان جمع آوری معنادار در سطح شهر را در افزایش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟
۱۹	۸,۸۰	تا چه اندازه کافی نبودن میزان درآمد خود را در کاهش امنیت خود و جامعه اتان مؤثر می‌دانید؟
۲۰	۸,۶۴	تا چه میزان دسترسی ناکافی به خدمات بهداشتی-درمانی را در کاهش امنیت اجتماعی مؤثر می‌دانید؟

منبع: (یافته‌های پژوهش)

در جدول متغیرهای مستقل که بر امنیت اجتماعی منطقه آزاد انزلی تأثیر گذار هستند را مشاهده می‌کنید که با توجه آزمون فریدمن رتبه بندی شده‌اند. همین طور که مشاهده می‌شود از منظر پرسشنامه و پاسخ افراد، عامل اعتیاد به عنوان نخستین عامل مشخص شده و عوامل قاچاق و فقر به ترتیب در رده دوم و سوم قرار می‌گیرند.

جدول شماره ۵: نتایج آزمون فریدمن به تفکیک عوامل

رتبه	عوامل	میانگین رتبه
۱	اعتیاد	۲,۰۶
۲	قاچاق	۲,۰۵
۳	فقر	۱,۸۹

منبع: (یافته‌های پژوهش)

نتیجه گیری

برای استفاده از ابزار پرسشنامه در این تحقیق از فرمول کوکران و با توجه به آخرین سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۵) بهره گرفته شده است که بنابراین تعداد ۳۸۳ پرسشنامه بین شهروندان توزیع شد که نحوه توزیع نیز بصورت تصادفی بوده است و سعی بر آن بوده است که پرسشنامه بین تمامی اقشار اعم از سنین، جنسیت و طبقه‌های مختلف اجتماعی توزیع شود. در مرحله بعد اطلاعات تمامی پرسشنامه‌ها به تفکیک سه متغیر مستقل وارد نرم افزار SPSS

شده است تا بتوان تحلیل‌های آماری را در دستور کار قرار داد. سپس نخست پایایی سؤالات توسط آزمون آلفای کرونباخ صورت گرفت که حاکی از پایایی و صحت بالای سؤالات پرسشنامه بوده است. در مرحله بعد با استفاده از آزمون ویلکاکسون تک نمونه‌ای، همه سؤالات مورد بررسی قرار گرفت و در نتیجه در سؤالات ۲ و ۴، فرضیه صفر تأیید شد و در بقیه سؤالات فرضیه صفر رد شد. در بخش بعدی تحلیل، با استفاده از آزمون میانگین اثر گذاری هر سه متغیر مستقل بر روی متغیر وابسته تأیید شده است و معناداری هر سه نیز کمتر از ۰,۰۵ بوده که تأییدی بر صحت موضوع است. در آخرین مرحله نیز با استفاده از آزمون فرید من رتبه بندی سؤالات و همچنین متغیرهای مستقل مشخص شده است.

برای نتیجه گیری کلی می‌توان گفت که متغیرهای اعتیاد، قاچاق و فقر به ترتیب مهم‌ترین عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی منطقه آزاد انزلی به شمار می‌روند و در واقع پس از احداث منطقه آزاد انزلی علاوه بر گشایش‌های اقتصادی، مسائل اجتماعی نیز برای شهروندان بروز و ظهور یافته است که بحث افزایش قاچاق و اعتیاد از جمله این مسائل است که هر کدام به سهم خود نقش قابل توجهی در تحت الشعاع قرار دادن امنیت اجتماعی منطقه آزاد انزلی را دارا هستند.

پیشنهادات تحقیق

در قسمت پیشنهادات برای تشخیص بهتر راه حل‌ها، پیشنهادات به بخش‌های گوناگون تقسیم بندی می‌شوند تا وظایف هر نهاد یا بخش اجرایی به خوبی قابل فهم و درک باشد.

جدول شماره ۶: پیشنهادات پژوهش

حوزه	پیشنهادات
آموزش‌های اجتماعی و شهروندی	- آموزش‌های اجتماعی و شهروندی به مردم حول موضوع اعتیاد و عواقب آن
	- ارائه گزارش‌های مستمر از عملکرد نیروی انتظامی به آحاد مردم
	- افزایش مشارکت مردم در امور امنیتی با ایجاد طرح تکريم و استقبال از مردم توسط نیروی انتظامی
	- استفاده حداکثری از ظرفیت ارتباطی مردم و بهره مندی از گزارشات مردمی
کنترل و نظارت	- کنترل و نظارت مستمر کلیه نقاط کور، حساس و جرم خیز
	- شناسایی فضاهای جرم خیز و اقدامات لازم برای مبارزه با این فضاها و پیشگیری از وقوع جرم
	- همفکری و همکاری با گمرک بندر انزلی و نظارت ویژه بر ورود و خروج کالا مبتنی بر قوانین و ضوابط
	- سعه صدر و اعتماد حداکثری در ارتباط با آحاد مردم در جهت تقویت تصویر ذهنی از نیروی انتظامی
تقویت روابط عمودی و افقی	- تقویت روابط عمودی و افقی بین نهادهای مرتبط با قاچاق و اعتیاد
	- تقویت هر چه بیشتر ارتباط بین دستگاه قضایی با نیروی انتظامی و حذف پرونده‌های اضافی و وقت گیر اداری
برگزاری همایش‌ها و مراسم فرهنگی	- برگزاری همایش‌ها و مراسم فرهنگی و آموزشی با هدف پیشگیری از وقوع جرم
	- ارتقای درک عمومی از امنیت و کاهش رفتارهای ناهنجارانه
ارتقا سطح سرمایه‌های اجتماعی	- ارتقا سطح سرمایه‌های اجتماعی با راه اندازی مراسم‌های مختلف جهت افزایش ارتباط چهره به چهره مردم با یکدیگر
	- استفاده از مشارکت مردمی در جهت کاهش بزهکاری اجتماعی و پیشگیری از وقوع مسائل و جرائم
ایجاد فضاهای تفریحی	- ایجاد فضاهای تفریحی، فراغتی فعال و سالم، ایجاد کتابخانه‌ها، پارک‌ها، سرای محله فعال، شوراباری
	- ارتقای امنیت پارک‌ها با ایجاد کاربری‌های جاذب جمعیت از طریق برگزاری مراسم‌های مختلف فرهنگی - تفریحی
ارتقای وضعیت روشنایی معابر	- ارتقای وضعیت روشنایی معابر در پارک‌ها و معابر عمومی
	- حفظ و نگهداری امکانات و تجهیزات حفاظتی و امنیتی

پیشنهاداتی برای تحقیق‌های آتی

- از آن جا که مقوله امنیت اجتماعی هم تأثیر گذار و هم تحت تأثیر عوامل گوناگونی قرار دارد، لذا باید دیدی جامع و بین بخشی و نه فقط تک بعدی به موضوع امنیت اجتماعی داشت و باید آن را در قالب مؤلفه‌های گوناگون دید.

- در طراحی پرسشنامه باید حتی الامکان سؤالات رسا و قابل فهم برای تمامی گروه‌های مردم باشد. اگر که در طراحی سؤالات از کلمات تخصصی و مفاهیم گنگ استفاده شود، نتایج تاثیرگذاری در روند کار خواهد داشت که از صحت و پایایی و روایی پژوهش می‌کاهد.
- در انتخاب عوامل و یا مؤلفه‌های امنیت اجتماعی بسیار دقت شود، زیرا با توجه به ماهیت امنیتی و انتظامی بودن موضوع، جمع آوری داده در رابطه با برخی از عوامل در مواردی غیرممکن و در موارد دیگر بسیار دشوار خواهد بود، فلذا پژوهشگران آتی باید در روند انتخاب عوامل این موضوع را در نظر داشته باشند تا بتوانند نتیجه قابل استنادی از پژوهش خود کسب کنند.

منابع

- احمدی، حسن و خیاط زاده، فرزانه (۱۳۸۵)، تحلیل توسعه پایدار با تاکید بر ابعاد اجتماعی؛ مطالعه موردی: شهر اهواز، فصلنامه توسعه انسانی، دوره اول، شماره ۱
- اخوان کاظمی، بهرام (۱۳۸۵)، امنیت و راهکارهای آن در اندیشه محقق سبزواری، پژوهش نامه علوم سیاسی، شماره ۴، صفحات ۱ بوزان، باری (۱۳۸۷)، مردم دولت‌ها و هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی. تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی
- تقی زاده، خدیجه (۱۳۸۶)، عملکرد مناطق آزاد تجاری - صنعتی کشور در چهار سال اول برنامه چهارم توسعه، مجله اقتصادی، سال دهم، آذر و دی ۱۳۸۹ - شماره‌های ۹ و ۱۰ (از ۱۲۳ تا ۱۳۲)
- چگینی زاده؛ غلامعلی (۱۳۷۹)، رویکردی نظری به مفهوم امنیت ملی در جهان سوم، فصلنامه سیاست خارجی، سال چهاردهم.
- حسینی نثار، مجید و قاسمی، علی (۱۳۹۱)، بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن در کشور، چهارمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد
- حیدری، سامان و آقایی، پرویز (۱۳۹۳)، امنیت اجتماعی در شهر (متغیرها و عوامل مؤثر بر آن)، فصلنامه علمی - تخصصی دانش انتظامی پلیس پایتخت، سال هفتم، شماره ۴
- خلیلی، رضا (۱۳۸۳)، تحول تاریخی گفتمان مفهوم امنیت، فصلنامه مطالعات راهبردی، پژوهشکده مطالعات راهبردی، سال هفتم، شماره اول
- دهقان، مهدی (۱۳۸۳)، شهرنشینی و روند افزایش جرائم، مجله شهرداری‌ها، سال چهارم، شماره ۴۱، صفحات ۱۵-۹
- رستم گورانی، ابراهیم؛ بیرانوند زاده، مریم؛ علی زاده؛ سیددانا و حشمتی جدید، مهدی. (۱۳۹۲)، بررسی جایگاه مناطق آزاد تجاری جزیره قشم در توسعه پایدار و امنیت اجتماعی، مجله آمایش سرزمین، شماره پنجم؛ ص ۴۹-۲۷
- ستوده، هدایت الله (۱۳۸۲)، آسیب شناسی اجتماعی: تبیین‌ها و دیدگاه‌ها، فصلنامه علمی-کاربردی معاونت اجتماعی ناجا، پیش شماره دوم.
- سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۵)، مرکز آمار ایران
- شاکری، عباس و سلیمی، فریدون (۱۳۸۵)، عوامل مؤثر بر جذب سرمایه گذاری در منطقه آزاد چابهار و اولویت بندی آن‌ها با استفاده از تکنیک ریاضی AHP، مطالعات طرح فراگیر مناطق آزاد، پژوهش‌های اقتصادی، شماره ۶، صفحات ۹۵-۱۲
- صفائی پور، مسعود و همکاران (۱۳۸۹)، بررسی اثرات مهاجرت در از هم گسیختگی و ناامنی محلات بافت کهن و آسیب شناسی آن، مجموعه مقالات اولین همایش ملی مهاجرت نظم و امنیت. دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی نیروی انتظامی خراسان رضوی

ضرابی، اصغر و شرفی، زکیه، سنجش عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان شهر مشهد با تاکید بر عملکرد پلیس و رسانه‌های جمعی، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال اول، شماره دوم

طاهری، زهرا (۱۳۸۸)، بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر امنیت اجتماعی در بین شهروندان اصفهانی، پایان نامه

کریمایی، امیراعظم (۱۳۸۴)، تاملی در شناخت امنیت اجتماعی، دانش انتظامی، شماره ۲۷

مرصوصی، نفیسه (۱۳۸۳)، توسعه یافتگی و عدالت اجتماعی شهر تهران، نشریه پژوهش‌های اقتصادی: زمستان ۱۳۸۳، دوره ۴، شماره ۱۴، از صفحه ۱۹ تا صفحه ۳۲

مرکز آمار ایران

مؤمنی، منصور؛ فعال قیومی، علی. (۱۳۸۸)، مقایسه انواع تحلیل‌های رگرسیونی برای داده‌های حسابداری، فصلنامه علمی-پژوهشی بررسی‌های حسابداری و حسابرسی

نیک بین، مهنا و کرمی، مهرداد (۱۳۹۱)، بررسی پایداری اجتماعی - فرهنگی توسعه گردشگری؛ مطالعه موردی جزیره کیش، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره پنجم، شماره ۲، ص ۱۵۸-۱۳۷

A Daneshpour.Z, (2010) Adapted planning approach to handle the formation and existence of informal settlements in peri-urban environments, the case of Tehran, the PLURE International conference, Copenhagen, Denmark

Drakakis-Smith, D. (2000). Third world cities. London: Routledge

Gilman, R. (1996) Sustainability: The state of the movement: The essential threads of who we are and where we're going, context institute

McKenzie, S. (2004). Social sustainability: towards some definitions: Hawke Research Institute, University of South Australia Magill

Roseland, M. (2000), Sustainable community development: integrating environmental, economic, and social objectives, Progress in Planning 54, 73-132

Widok, Andi (2009) Social Sustainability: Theories, Concepts, Practicability, Berlin: Shaker Verlag
UN-documents.net